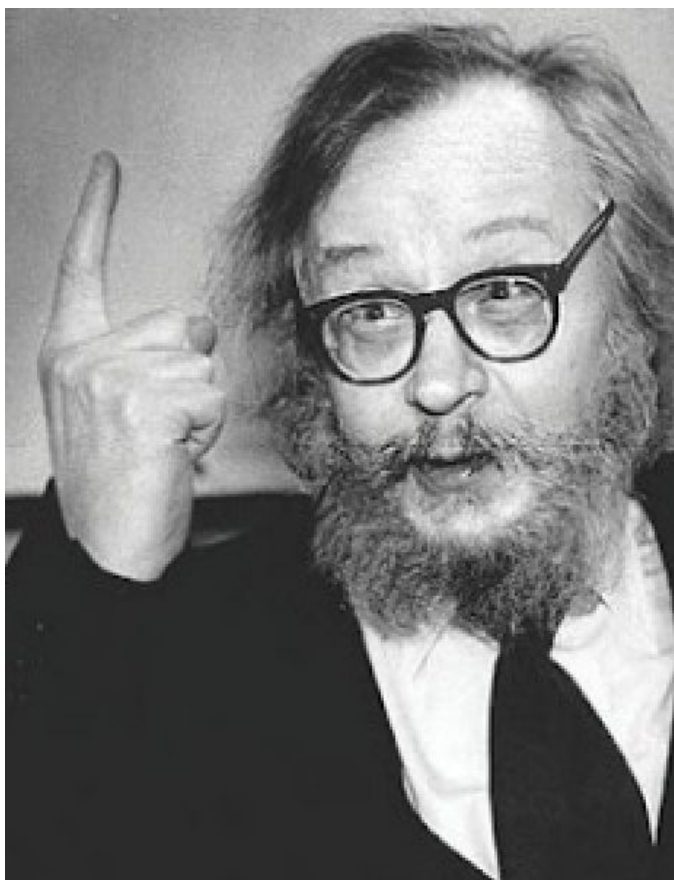

Razgovor u pivnici izme?u Je?i Grotovskog i Mark Smita

Pi?e - Milan Mijatovi?

M.M.

Teatar Laboratorijum u okviru koga je Grotovski, poljski pozori?ni reditelj i idejni tvorac "Siroma?nog pozori?ta" delovao od 1959. do 1984. godine, ostavio je glumcima i performerima u nasle?e metodu koja se sastoji od niza ve?bi koje osloba?aju glumca i poma?u mu da prevazi?e prepreke i barijere. (1)

Sr? ovakvog pristupa je SUSRET. Glumci kroz stalni rad na sebi i u susretu sa drugima, otkrivaju svoju pravu prirodu i otvaraju se prema sebi i drugima. Ono ?to je podsvesno u ?oveku, izlazi napolje, postaje uo?ljivo. ?ovek osve??uje svoje najskrivenije sadr?aje i tajne i iznosi ih na povr?inu. Ovakav pristup podrazumeva veliku iskrenost ?oveka prema sebi, a tu iskrenost uo?ava i publika kada glumac ili performer nastupaju na sceni. ?in samootkrivanja je su?tina susreta. (1)

Slem poezija je inicirana u u salonu Get Me High (Naduvaj me) u ?ikagu, novembra 1984. godine. Gra?evinski radnik Mark Smit, nezadovoljan napornim i dosadnim akademskim ?itanjima, do?ao je na ideju da poeziji treba interakcija sa publikom. Ovaj pristup je urodio plodom, privukao je publiku i ?itav svet se zainteresovao za slem poeziju. (3)

Sr? slem scene je SUSRET. Pesnik kroz slem nastup se iskreno otvara prema publici, a tako?e otkriva i ogoljava sebe, bez potrebe da se krije iza "belog zida" (papira). Slem je zapravo herojski poku?aj da se poezija pribli?i obi?nim ljudima i da se spusti u pivnice, kafane i no?ne klubove. Poezija postaje uzbudljiva jer je u formi takmi?enja, a publika ima svoje miljenike i manje omiljene pesnike. Publika postaje kriti?ar i slobodno i neuvijeno izra?ava mi?ljenje, bez name?tenih prijatelja kriti?ara koji su u sistemu akademske scene uvek namenski tu da pohvale pesnika na standardnim knji?evnim doga?ajima. Poezija mo?e da se ?ita iz knjiga i sa interneta, ali iskustvo koje nudi slem scena je potpuno druga?ije. To je ?ivo iskustvo u kome publika aktivno u?estvuje i postaje deo poetske scene. Slem je preuzeo poeziju iz biblioteka, u?ionica i sa fakulteta, a zauzvrat dao je potpuno novo iskustvo obi?nim ljudima koji u ve?ini slu?ajeva nisu knji?evno obrazovani i ne kre?u se u zatvorenim akademskim krugovima. To je ujedno i krajnji domet demokratije u umetnosti. Pesnici su postali poetski performer. (1, 2)

Kroz romane Mi?ela Uelbeka, vrlo ?esto se provla?i ideja "pokoravanja". Ova ideja je prisutna kako u "Karti i teritoriji", tako i u kontraverznom delu "Pokoravanje" koje je uzburkalo javnost. Preneseno sa knji?evne teritorije na teritoriju performerera i glumca ovo pokoravanje po Grotovskom se ogleda u potpunom davanju sebe. ?ovek sa velikim poverenjem ulazi u najdublju intimu, ponizno i bez otpora. Bri?e se sujeta i dolazi do prekora?enja na drugu stranu. To prekora?enje na drugu stranu, glumci i performereri nazivaju "transom". Ovo transi?ko stanje je neophodno, kao trenutak najve?e iskrenosti i davanja sebe na sceni. Po Grotovskom, ovo je tako?e i veliki poku?aj da se iza?e iz sopstvene usamljenosti i ispuni praznina u susretu sa samim sobom i sa drugima. Umetnost se tuma?i kao ritual, provodnik energije kroz transi?ka stanja izvo?a?a na sceni. Upravo to se de?ava i na slem sceni. Dobar slem nastup podrazumeva iskrenost i duboko ogoljavanje poetskog performerera, jer svaka name?tenost i izve?ta?enost vrlo brzo se prepozna u kontaktu sa publikom. Izve?ta?ena racionalnost je nepo?eljna, a spontanost mora da do?e iznutra iz najve?e intime poetskog performerera. (1)

Metoda "**?ta nije**" je prisutna i u siroma?nom pozori?tu Je?i Grotovskog, ali i na poetskoj slem sceni koju je utemeljio Mark Smit. Grotovski je zna?ajan po tome ?to je jasno postavio pitanje ?ta pozori?te nije. Izra?avao je uverenje da pozori?te nije skup raznih umetni?kih disciplina. Uvek je postavljao pitanje ?ta to odvaja pozori?te od drugih izvo?enja. Osloboditi se svega suvi?nog u pozori?tu, to je bila opsesija Grotovskog. U tu svrhu predlagao je da se pozori?te oslobodi svega nepotrebnog: ?minke, tradicionalnih kostima, bogate scenografije, igre svetlosti i zvu?nih efekata. Pozori?te mo?e postojati bez svih ovih stvari, utvrdio je u praksi. Ali postoji jedna stvar bez koje pozori?te ne postoji a to je odnos glumca i publike. Bez neposrednog i ?ivog zajedni?tva glumca i publike, pozori?te je mrtvo. On je prvi doveo u pitanje poku?aj pozori?ta da imitira film i televiziju. Koliko god se "bogato pozori?te" trudilo da prikrije svoj bezizlaz scenskim efektima i tehni?kim trikovima, osta?e inferiornu u odnosu na film i televiziju. Grotovski je bio protiv toga da pozori?te podra?ava film i televiziju, da u jednom ?arenilu spajanja razli?itih stvarala?kih vrsta tra?i svoj izlaz u savremenom svetu. Smatrao je da pozori?te treba da se vrati na svoju osnovu, na ono bez ?ega ne mo?e da postoji, a to je SUSRET. Po Grotovskom, glumac treba da postane izvor "duhovne svetlosti" u odnosu sa publikom, koriste?i svoje telo i ve?tinu i tu nikakvi tehni?ki trikovi i dodatna pomagala ne mogu da budu zamena. Grotovski je pri?ao o su?tini pozori?ta. Tra?io je istinu. (1) Eliminisanjem snimljene muzike, omogu?io je glumcima da stvaraju muziku svojim orkestriranim glasovima i zvukovima koje proizvode predmeti. Postigao je "muzikalnost jezika" tako ?to je ukinuo ono ?to bi danas reperi nazvali muzi?kom matricom. Po Grotovskom, ovo je omogu?ilo da sama predstava postane muzika. Ukidanjem ?minke, naterao je glumce da svoja lica koriste na bolji na?in putem promene izraza lica i mimike. Lice glumca je "o?ivelo" na sasvim druga?iji na?in. ?minka vi?e nije kao ve?ta?ka maska pokrivala i gu?ila prirodnost i izvornost ljudskog lica. Umesto bogate scenografije, uveo je ve?u upotrebu pokreta i glasa. (1) Ova ideja je tako?e zastupljena i na slem sceni. Slemmer ne koristi muzi?ku matricu jer ?eli da sve njegove sposobnosti do?u do izra?aja, naro?ito glas i govor tela. ?eli da se oslobodi svega suvi?nog: rekvizita, kostima, ?minke i muzi?ke matrice, upravo zato da bi njegovo lice o?ivelo, glas do?ao do izra?aja a telo koristilo znakove koje publika treba na najbolji na?in da rastuma?i. Upravo u ovoj ?injenici je i su?tinska razlika izme?u knji?evne slem scene i muzi?ke hip hop (rep) scene. Tako?e, ova ista razlika postoji i izme?u poetske Spoken Word scene i poetske slem scene.

Naro?ito je zanimljivo tuma?enje ZNAKA kod Grotovskog. Tvrdio je da u trenutku psihi?kog ?oka, ?ovek gubi la?nu prirodnost, to jest svakodnevno, rutinsko pona?anje. U trenutku straha, smrtne opasnosti ili ogromne radosti, ?ovek upada u neku vrstu zanosa i po?inje da koristi ritmi?ki artikulisane znakove. Gubi se ?ovek konvencija i osloba?a se ?ovek iz pro?losti koji peva, ple?e i prelazi na drugu stranu, van granica racionalnog i razumnog pona?anja. Verovao je da ZNAK a ne svakodnevni pokret je osnovni element ljudskog izra?avanja. Tuma?e?i znakovni jezik on je odmah i postavljao slede?e pitanje, a to je za?to se bavimo umetno??u. Njegov odgovor je bio da na taj na?in prevazilazimo barijere, prekora?ujemo sopstvene granice i ispunjavamo sopstvenu prazninu. "Ono ?to je mra?no u nama, postaje prozirno i osve??eno". ?ovek skida masku sa svog lica. Masku koja mu ne dozvoljava da iska?e sebe i otvori se kako u odnosu na sebe samog, tako i prema drugima. ?ivotna maska puca i razbija se na deli?e, ako ?ovek uspe da ogoli sebe kroz ovaj brutalni proces i dotakne svoju skrivenu intimnost. Grotovski pominju?i surovo pozori?te (Arto), ovaj proces poredi

sa ponovnim ro?enjem novog glumca i ne samo glumca, nego i ro?enjem novog ?oveka. (1)

Na slem sceni tako?e pucaju la?ne maske. Sli?no magijskom ritualu dolazi do pre?utnog saveza izme?u pesnika i publike. Pesnik ponesen unutra?njom energijom i impulsima komunicira sa publikom. Publika ne ostaje ravnodu?na, ako je nastup dobar i uzvra?a mu svojom energijom. Ulaganjem energije u nastup, slemer se osloba?a la?ne "normalnosti" i izlaze na videlo sve one strasti i impulsi koji ?ine osnovu svakog ljudskog bi?a. Slem nastup je okida? koji otvara pravu prirodu pesnika, koja se mo?e zaista videti samo u trenucima velikih zanosa. Slemer tako?e koristi ZNAK kao sredstvo komunikacije, osloba?aju?i se svoje svakodnevne povr?nosti. Izlazi iz rutine i postaje nesvakida?nji ?ovek, interesantan i sebi i publici koja gleda njegov nastup. Prekora?uje se granica konvencije i ulazi se u transi?ko stanje, koje je su?tina svakog dobrog nastupa na sceni.

Tuma?enje pojma elite kod Grotovskog i kod Smita:

Grotovski je verovao i pisao o tome da prava elita nije odre?ena dru?tvenim poreklom, bogatstvom ili obrazovanjem. Pisao je o tome da najobi?niji radnik koji nema ni srednje obrazovanje, mo?e da do?ivi stvarala?ki proces, dok je neki tamo profesor univerziteta mo?da ve? duhovno mrtav, formiran i zatvoren za nova iskustva, zapravo neka vrsta krute le?ine bez ideje i smisla. (1)

Ova njegova tvrdnja je danas vi?e nego o?igledna kada se sa polja glume prebaci u polje knji?evnosti. Svedoci smo dosadnih knji?evnih de?avanja na kojima u?esnici programa pumpaju svoju sujetu i tra?e odre?ene pozicije na akademskoj sceni, potpuno se ne obaziru?i na publiku i zajedni?tvo sa publikom. Publika je nema ?rtva koja obi?no odlazi nezadovoljna sa dosadnih knji?evnih de?avanja na kojima pesnik za ve?e pro?ita dvadeset pesama monotonim glasom, a prijatelji kriti?ari ga uzdi?u u nebo.

Slem scena je upravo nastala kao protest protiv la?nog elitizma akademske scene. Oспорava se autoritet svakoga ko tvrdi da ima apsolutnu vlast nad knji?evnim vrednostima. Ne postoji pesnik koji se ne mo?e kritikovati, a glavni kriti?ar je publika. Na strani je demokratije u umetnosti, a publiku ?ine mahom obi?ni ljudi koji ne moraju biti knji?evno obrazovani. Umesto zatvorenih knji?evnih sektu i titula, uvodi se ?iva scena u kojoj svako mo?e da oseti i do?ivi nastup slem pesnika koji obi?no slemuje o svojoj svakodnevici i aktuelnim temama. Slem poezija je otvorena, narativna i pristupa?na obi?nim ljudima. Umesto nerazumljivih, ?ifrovanih poetskih konstrukcija i besmislenih jezi?kih igara, nudi se interakcija i razmena energije izme?u performeru i publike. Nudi se iskreni SUSRET. (1, 3)

Nastavi?e se...

Kori??ena literatura: 1. Ka siroma?nom pozori?tu (Je?i Grotovski), 2. Slam Poetry (Skot Vuds) i 3. Slem poezija - prevod sa engleske Vikipedije.